

Utökade möjligheter för Skatteverket att begära hjälp av Polismyndigheten för att kunna genomföra vissa besök

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
1 Författningsförslag	5
1.1 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)	5
1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete	6
1.3 Förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481) ...	7
2 Bakgrund	8
3 Gällande rätt	10
3.1 Kontroll inom beskattningsverksamheten	10
3.1.1 Skrivbordskontroll och revision	10
3.1.2 Kontroll av kassaregister	11
3.1.3 Kontroll av personalliggare	13
3.1.4 Kontroll av torg- och marknadshandeln	14
3.2 Kontroll av stöd vid korttidsarbete	14
3.3 Kontroll inom folkbokföringsverksamheten	14
3.3.1 Skrivbordskontroll	15
3.3.2 Kontrollbesök	15
3.4 Samverkan med andra myndigheter	16
3.5 Polismyndighetens hjälp till andra myndigheter	16
3.6 Dataskydd och sekretess	18
3.6.1 Dataskydd	18
3.6.2 Sekretess	20
4 Utökade möjligheter att begära hjälp från Polismyndigheten	22
4.1 Vid kontrollbesök och revision	22
4.2 Förutsättningar för att begära hjälp	27
4.3 Dataskydd och sekretess	29
4.4 Ikraftträdandebestämmelser	31
5 Konsekvensanalys	32
5.1 Sammanfattning	32
5.2 Syfte, alternativa lösningar och effekter av utebliven ändring	32
5.3 Offentligfinansiella effekter	33
5.4 Konsekvenser för företag och enskilda	33
5.5 Konsekvenser för Skatteverket	33
5.6 Konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet	33
5.7 Konsekvenser för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna	33
5.8 Övriga konsekvenser	34

6	Författningskommentar.....	35
6.1	Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	35
6.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete	36
6.3	Förslaget till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481).....	38

Sammanfattning

I promemorian föreslås att Skatteverket får möjlighet att begära hjälp av Polismyndigheten för att kunna genomföra vissa kontrollbesök och besök i samband med revision för att säkerställa att besöket kan ske även om det finns förhöjd risk för våld eller hot om våld. Hjälp ska endast få begäras om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att en polismans särskilda befogenhet att använda våld eller tvång behöver tillgripas eller det annars finns synnerliga skäl.

Syftet med förslagen är att motverka uppkomst av kontrollfria zoner och öka säkerheten för Skatteverkets anställda. Skatteverket kan då arbeta mer effektivt med att minska folkbokförings- och skattefelet, samt på ett bättre sätt bidra till brottbekämpning och i förlängningen motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskrivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244)

dels att 41 kap. 7 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 42 kap. 9 a §, och närmast före 42 kap. 9 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

41 kap.

7 §

Vid en revision får revisorn

1. granska räkenskapsmaterial och andra handlingar som rör verksamheten,
2. inventera kassan,
3. granska lager, maskiner och inventarier,
4. besiktiga verksamhetslokaler,
5. ta prov på varor som används, säljs eller tillhandahålls på annat sätt i verksamheten, och
6. prova teknisk utrustning som används i verksamheten.

Polismyndigheten ska på Skatteverkets begäran lämna den hjälp som behövs vid kontroll enligt första stycket 2–6.

Hjälp enligt andra stycket får begäras bara om

1. *det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att en polisman särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller*
2. *det annars finns synnerliga skäl.*

42 kap.

Hjälp av Polismyndigheten

9 a §

Polismyndigheten ska på Skatteverkets begäran lämna den hjälp som behövs vid kontrollbesök.

Hjälp enligt första stycket får begäras bara om

1. *det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att en polisman särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller*
2. *det annars finns synnerliga skäl.*

1.2 Förslag till lag om ändring i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete

Härigenom föreskrivs att 36 a § lagen om stöd vid korttidsarbete (2013:948) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 a §¹

Skatteverket får besluta om kontrollbesök för att kontrollera att en arbetsgivare som har ansökt om eller fått stöd är berättigad till stöd. Kontrollbesök får bara genomföras i verksamhetslokaler och på annan plats där arbetsgivaren bedriver verksamhet. Kontrollbesök får dock inte genomföras i en lägenhet som är avsedd att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad.

Skatteverket får vid kontrollbesöket begära att en person som utför eller kan antas utföra arbetsuppgifter i verksamheten styrker sin identitet. Skatteverket får vid besöket även ställa frågor om verksamheten. De uppgifter som lämnas får kontrolleras mot uppgifterna i ansökan om preliminärt stöd och anmälan om avstämning.

Den som ska kontrolleras behöver inte underrättas om beslutet före kontrollbesöket. Kontrollbesöket ska genomföras på ett sådant sätt att verksamheten inte hindras i onödan.

Polismyndigheten ska på Skatteverkets begäran lämna den hjälp som behövs vid kontrollbesök.

Hjälp enligt fjärde stycket får begäras bara om

- 1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller*
- 2. det annars finns synnerliga skäl.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

¹ Senaste lydelse 2022:138.

1.3 Förslag till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)

Härigenom föreskrivs att 32 b § folkbokföringslagen (1991:481) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

32 b §¹

Någon underrättelse om ett beslut om kontrollbesök enligt 32 a § behöver inte lämnas före besöket.

Kontrollbesök ska genomföras på ett sådant sätt att det innebär så litet intrång för den enskilde som möjligt.

Polismyndigheten ska på Skatteverkets begäran lämna den hjälp som behövs vid kontrollbesök.

Hjälp enligt tredje stycket får begäras bara om

- 1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller*
- 2. det annars finns synnerliga skäl.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

¹ Senaste lydelse 2022:1280.

2 Bakgrund

Skatteverket ska fastställa och ta ut skatter m.m. så att en riktig uppbörd kan säkerställas. Skatteverket ansvarar för frågor om folkbokföring. Skatteverket ska dessutom delta i det myndighetsgemensamma arbetet mot den grova och organiserade brottsligheten samt bidra till ett väl fungerande samhälle och utföra sina uppgifter på ett sätt som är rättssäkert, kostnadseffektivt och enkelt för såväl allmänhet och företag som för Skatteverket (1, 2, 6 och 10 §§ förordningen [2017:154] med instruktion för Skatteverket). Skatteverket deltar vidare tillsammans med åtta andra statliga myndigheter i myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet. Skatteverket ansvarar även för handläggning av ärenden om stöd vid korttidsarbete som lämnas vid tillfälliga och allvarliga ekonomiska svårigheter hos en enskild arbetsgivare eller vid synnerligen djup lågkonjunktur (37 § lagen [2013:941] om stöd vid korttidsarbete).

Skatteverket ska bidra till att säkerställa finansieringen av den offentliga sektorn och bidra till ett väl fungerande samhälle samt motverka brottslighet. Skillnaden mellan de teoretiskt riktiga och de fastställda beloppen för skatter och avgifter (skattefelet) ska vara så liten som möjligt. Uppgifterna i folkbokföringen ska hålla en hög kvalitet och även folkbokföringsfelet ska vara så litet som möjligt. (Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Skatteverket, regeringsbeslut den 20 december 2023, dnr Fi2023/03131.)

Skatteverket har i regleringsbrevet för budgetår 2024 fått ett uppdrag att ta fram en nationell lägesbild som beskriver personkretsar som finns och verkar i Sverige med eller utan tillstånd samt företeelser och risker kopplade till dessa personkretsar. Lägesbilden ska utformas enligt vad som beskrivs i Skatteverkets rapport Åtgärder för att förbättra folkbokföringen (dnr Fi2023/02399). Skatteverket ska inom folkbokföring arbeta vidare med att öka såväl antalet kontrollbesök som de förebyggande och kunskapshöjande insatserna (prop. 2023/24:1 s. 21).

En del av Skatteverkets kontrollverksamhet är att utföra besök hos den som kontrollen avser, dvs. utanför Skatteverkets lokaler. Besök genomförs t.ex. för att kunna göra en kassainventering i samband med revision, för kontroll av användning av kassaregister eller för kontroll av en persons bosättning. Antalet revisioner och kontrollbesök inom beskattningsverksamheten förväntas öka, bl.a. som en del i arbetet mot väsentliga skattefel, organiserad brottslighet och arbetslivskriminalitet. Satsningen på ökad kvalitet i folkbokföringen kommer att innebära en kraftig ökning av antalet kontrollbesök för bosättningskontroll.

Innan ett besök utanför Skatteverkets lokaler genomförs gör Skatteverket en riskbedömning. Riskbedömningen kan resultera i att besöket inte kan genomföras på avsett sätt på grund av förhöjda risker för våld eller hot om våld mot Skatteverkets anställda kopplade till den som ska kontrolleras eller till omgivningen.

Av Riksrevisionens rapport Trakasserier, hot och våld – förebyggande insatser och hantering vid statliga myndigheter (RiR 2022:26) framgår det att Skatteverket tillhör en av de tio mest utsatta myndigheterna av de myndigheter som deltagit i Riksrevisionens undersökning. Styrgruppen för myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet har i rapporten Lägesbild 2021 för det myndighetsgemensamma arbetet mot fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet angett att Skatteverket och de andra deltagande myndigheterna inte kan göra kontroller i vissa utsatta områden om inte Polismyndigheten skyddar myndighetens personal. Av lägesbilden framgår att det redan i dag finns företag

och personer som inte kontrolleras av denna anledning, och att trenden är tilltagande.

Enligt nuvarande regelverk är det endast i samband med tillsyn över kassaregister som Skatteverket får begära biträde från Polismyndigheten. Det finns behov av utökade möjligheter för Skatteverket att begära hjälp av Polismyndigheten. Skatteverket lämnar därför i denna promemoria förslag på bestämmelser som gör det möjligt att begära hjälp från Polismyndigheten vid kontrollbesök och revision. Syftet är inte att Skatteverket med hjälp av Polismyndigheten genom tvång ska genomföra kontrollbesök eller revisioner utan att polismannen vid behov, när våld eller hot om våld uppstår, kan skydda Skatteverkets anställda och andra som är i närheten.

3 Gällande rätt

3.1 Kontroll inom beskattningsverksamheten

Skatteverket har för skattekontroll tillgång till olika typer av kontrollformer som regleras i skatteförfarandelagen (2011:1244), förkortad SFL. De generella kontrollformerna som Skatteverket kan använda är så kallad skrivbordskontroll och revision. Därutöver finns vissa särskilda kontrollformer såsom kontroll av den som är eller kan antas vara skyldig att föra personalliggare, tillsyn över kassaregister, kontrollbesök hos den som är eller kan antas vara skyldig att använda kassaregister och kontrollbesök för att identifiera en person som bedriver eller kan antas bedriva torg- och marknadshandel.

3.1.1 Skrivbordskontroll och revision

Skrivbordskontroll innebär att Skatteverket tar kontakt med den enskilde genom ett telefonsamtal eller genom en skriftlig förfrågan. Detta är en vanlig och billig kontrollform. Den skattskyldige kan vid en skrivbordskontroll även föreläggas att lämna de upplysningar som behövs för att genomföra kontrollen. Skatteverket får förelägga den som är eller kan antas vara uppgiftsskyldig enligt 15–35 kap. SFL att lämna uppgift som verket behöver för att kunna kontrollera om en uppgiftsskyldighet har fullgjorts (37 kap. 6 § SFL). Skatteverket kan i stället för ett föreläggande välja att formlöst göra en förfrågan inom ramarna för den tillfrågades uppgiftsskyldighet.

En revision är den mest långtgående kontrollformen. Skatteverket får besluta om revision för att kontrollera bl.a. att uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. SFL har fullgjorts eller att det finns förutsättningar att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt 15–35 kap. SFL som kan antas uppkomma (41 kap. 2 § första stycket SFL). Revisionen ska enligt 41 kap. 6 § SFL genomföras i samverkan med den reviderade och på ett sådant sätt att den inte onödigt hindrar verksamheten hos denne.

Ett beslut om revision ska bl.a. innehålla uppgift om syftet med revisionen och om möjligheten att undanta uppgifter och handlingar från kontroll (41 kap. 4 § SFL). Den som ska revideras ska underrättas om beslutet innan revisionen verkställs (41 kap. 5 § första stycket SFL). I vissa fall får underrättelse dock ske i samband med att revisionen verkställs, t.ex. när det finns behov av att inventera kassan, granska lager, maskiner och inventarier eller besiktiga verksamhetslokaler, om kontrollen skulle förlora sin betydelse om den som ska revideras underrättas i förväg. Underrättelse i förväg får underlåtas även vid en sådan revision av handlingar som rör personalen i samband med ett kontrollbesök enligt 42 kap. 8 § SFL hos den som är eller kan antas vara skyldig att föra personalliggare. Slutligen behöver underrättelse i förväg inte heller ske om det följer av en bestämmelse om underrättelse om beslut om bevissäkring då det finns en påtaglig risk för sabotage (41 kap. 5 § andra stycket SFL).

Vid revision får revisorn enligt 41 kap. 7 § SFL

- granska räkenskapsmaterial och andra handlingar som rör verksamheten,
- inventera kassan,
- granska lager, maskiner och inventarier,
- besiktiga verksamhetslokaler,

- ta prov på varor som används, säljs eller tillhandahålls på annat sätt i verksamheten, och
- prova teknisk utrustning som används i verksamheten.

Den reviderade är enligt 41 kap. 8 § första stycket 2 SFL skyldig att lämna tillträde till verksamhetslokalerna för att revisorn ska kunna inventera kassan, granska lager, maskiner och inventarier, besiktiga verksamhetslokaler, ta prov på varor samt prova teknisk utrustning. För granskning av räkenskapsmaterial och andra handlingar ska den reviderade lämna tillträde endast om granskningen inte utan svårighet kan genomföras på någon annan plats. Vad som avses med verksamhetslokal definieras i 3 kap. 18 § SFL.

Om den reviderade inte fullgör sina skyldigheter enligt bl.a. 41 kap. 8 § SFL får Skatteverket med stöd av 41 kap. 12 § SFL förelägga den reviderade att fullgöra skyldigheterna. Ett föreläggande kan i vissa fall förenas med vite (44 kap. 1 och 3 §§ SFL).

Kravet på samverkan innebär att revision inte kan drivas igenom mot den reviderades vilja enbart med stöd av 41 kap. SFL. Men vid bristande samverkan kan vissa tvångsåtgärder användas. De tvångsåtgärder som kan bli aktuella att använda är dels vitesföreläggande som regleras i 44 kap. SFL, dels bevissäkring som regleras i 45 kap. SFL. Tvångsåtgärden bevissäkring beslutas av förvaltningsrätten och i vissa fall av en granskningsledare om det finns en påtaglig risk för sabotage. Med risk för sabotage avses enligt 45 kap. 2 § SFL att det finns en risk för att den som bevissäkringen gäller kommer att undanhålla, förvanska eller förstöra det som får kontrolleras. Kronofogdemyndigheten har rätt att på begäran av granskningsledaren verkställa beslut om bevissäkring och vid verkställigheten får Kronofogdemyndigheten i vissa fall använda tvång (69 kap. 3 och 11 §§ SFL).

3.1.2 Kontroll av kassaregister

Bestämmelser om kassaregister finns i 39 kap. 4–10 §§ SFL och 9 kap. 2–4 §§ skatteförfarandeförordningen (2011:1261), förkortad SFF. Skatteverket har också utfärdat flera föreskrifter som berör kassaregister.

Bestämmelserna innebär i huvudsak följande. En näringsidkare som säljer varor eller tjänster mot kontant betalning eller mot betalning med kontokort ska använda kassaregister (39 kap. 4 § SFL). Det finns flera undantag från denna skyldighet. Kassaregister behöver bl.a. inte användas av den som bara i obetydlig omfattning säljer varor eller tjänster mot kontant betalning eller mot betalning med kontokort (39 kap. 5 § första stycket 1 SFL). Skatteverket får också i enskilda fall besluta om undantag från skyldigheter som gäller kassaregister om behovet av tillförlitligt underlag för skattekontroll kan tillgodoses på annat sätt, eller en viss skyldighet är oskälig (39 kap. 9 § SFL).

Den som har en skyldighet att använda kassaregister ska registrera all försäljning och annan löpande användning av ett kassaregister i kassaregistret samt ta fram och erbjuda kunden ett kvitto vid varje försäljning (39 kap. 7 § SFL). Enbart kassaregister som uppfyller föreskrivna krav får användas.

Tillsyn över kassaregister

Skatteverket utövar tillsyn över att den som är eller kan antas vara skyldig att använda kassaregister har kassaregister och att kassaregister som används i en verksamhet uppfyller föreskrivna krav (42 kap. 3 § SFL).

I förarbetena anges bl.a. följande. Tillsynsbefogenheterna är knutna till skyldigheten att använda kassaregister. Syftet med tillsynen är inte att i det enskilda fallet kontrollera om beskattning av kontanta intäkter har skett i enlighet med skattelagstiftningen utan att se till att de särskilda kraven på kassaregister efterlevs. Skatteverkets åtgärder ska alltså vara att kontrollera att det finns kassaregister och att dessa uppfyller de krav som anges i 39 kap. SFL och Skatteverkets föreskrifter. Tillsynen har i dessa delar karaktären av marknadskontroll (se prop. 2010/11:165 s. 875 och prop. 2006/07:105 s. 55, 56 och 94).

Det följer av 42 kap. 4 § första stycket SFL att Skatteverket för tillsynen har rätt att få tillträde till verksamhetslokaler där den som är eller kan antas vara skyldig att använda kassaregister bedriver verksamhet. Befogenheten hör till de centrala befogenheterna som tillkommer de flesta tillsynsmyndigheterna. Om tillträde inte ges på frivillig väg har tillsynsmyndigheten i regel rätt att få biträde från exempelvis Polismyndigheten (se prop. 2006/07:105 s. 54). Skatteverket har möjlighet att begära biträde av Polismyndigheten när Skatteverket utövar tillsyn över kassaregister (42 kap. 4 § andra stycket SFL). Syftet med Polismyndighetens biträde är att tillsynen ska kunna genomföras trots att näringsidkaren motsätter sig denna (prop. 2006/07:105 s. 57 och 58). Möjligheten att begära biträde av Polismyndigheten ska användas restriktivt (se prop. 2010/11:165 s. 875).

Kontrollbesök avseende kassaregister

Skatteverket får besluta om kontrollbesök för att kontrollera att den som är eller kan antas vara skyldig att använda kassaregister fullgör sina eventuella skyldigheter (42 kap. 6 § SFL). Skatteverket får vid ett sådant besök göra kundräkning, kontrollköp, kvittokontroll och kassainventering. Kontrollbesöket får bara genomföras i verksamhetslokaler som allmänheten har tillträde till. Kundräkning får även göras på en allmän plats i anslutning till en sådan lokal.

Om Skatteverket begär det, ska den som verket har gjort kontrollbesök hos tillhandahålla kontrollremsa, uppgifter från journalminne eller tömningskvitto för kontroll av hur försäljningar har registrerats i kassaregistret (42 kap. 7 § SFL).

I förarbetena anges bl.a. följande (prop. 2010/11:165 s. 876). Befogenheterna som ges i paragrafen får bara användas för åtgärder som direkt tar sikte på att kontrollera att kassaregister används på ett korrekt sätt. Syftet med kontrollbesöket ska vara att kontrollera att samtliga försäljningar registreras och att kunden erbjuds kvitto (prop. 2006/07:105 s. 94 f.). Befogenheten att inventera kassan innefattar inte någon rätt för Skatteverket att vidta åtgärden mot näringsidkarens vilja. Näringsidkaren har alltså rätt att motsätta sig kassainventering. Utgångspunkten är att de åtgärder som får genomföras vid kontrollbesök ska genomföras utan tvång (se prop. 2006/07:105 s. 63–67).

Gemensamma bestämmelser

Tillsyns- och kontrollbesök kan genomföras oannonserat, dvs. innan den som ska kontrolleras underrättas om beslutet om besöket. Underrättelse om beslutet ska dock lämnas så snart det kan ske utan att kontrollen förlorar sin betydelse (42 kap. 10 § SFL). Tillsyn och kontrollbesök ska genomföras på ett sådant sätt att verksamheten inte hindras i onödan (42 kap. 11 § SFL).

3.1.3 Kontroll av personalliggare

Bestämmelser om skyldighet att föra personalliggare finns i 39 kap. 11–12 §§ SFL. Skyldigheten gäller dels för vissa uppräknade typer av verksamheter som typiskt sett bedrivs med anställda i en verksamhetslokal så som restaurangverksamhet, fordonsserviceverksamhet, livsmedels- och tobaksgrossistverksamhet, kropps- och skönhetsvårdsverksamhet samt tvätteriverksamhet (11 §), dels för byggverksamhet som bedrivs på en byggarbetsplats (11 a §). De typer av verksamheter som omfattas har valts ut bl.a. utifrån risken för att oredovisade löneutbetalningar kan förekomma (prop. 2005/06:169 s. 35–39, prop. 2012/13:34 s. 22 och 23, prop. 2014/15:6 s. 37–39 och prop. 2017/18:82 s. 19–23).

Den som bedriver verksamhet som omfattas av kravet på personalliggare ska föra en personalliggare och i denna dokumentera nödvändiga identifikationsuppgifter för näringsidkaren och löpande dokumentera nödvändiga identifikationsuppgifter för de personer som är verksamma i verksamhetslokalen eller på byggarbetsplatsen (39 kap. 11 och 11 a §§ SFL samt 9 kap. 5 § SFF). På en byggarbetsplats ska en elektronisk personalliggare föras (39 kap. 11 a § SFL). Personalliggaren ska finnas tillgänglig för Skatteverket i verksamhetslokalen respektive på byggarbetsplatsen (39 kap. 12 § SFL).

Skatteverket får besluta om kontrollbesök för att kontrollera att den som är eller kan antas vara skyldig att föra personalliggare eller tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras fullgör sina eventuella skyldigheter (42 kap. 8 § första stycket SFL). Syftet med kontrollen ska vara att kontrollera att det finns en personalliggare tillgänglig i verksamhetslokalen eller på byggarbetsplatsen som uppfyller föreskrivna krav. I det ligger att Skatteverket ska kontrollera att de personer som vid kontrollbesöket är verksamma också är upptagna i personalliggaren. Det handlar alltså om att få en omedelbar bild av om dokumentationsskyldigheten efterlevs (prop. 2010/11:165 s. 877).

Kontrollbesök får bara genomföras i verksamhetslokaler eller på byggarbetsplatser. Kontrollbesök på en byggarbetsplats får dock inte genomföras i en lägenhet som är avsedd att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad (42 kap. 8 § andra stycket SFL).

Skatteverket får vid kontrollbesök begära att en person som utför eller kan antas utföra arbetsuppgifter i verksamheten styrker sin identitet. Myndigheten får vid kontrollbesök på en byggarbetsplats även fråga en sådan person för vilken näringsidkares räkning han eller hon utför arbetsuppgifter. De uppgifter som lämnas får stämmas av mot personalliggaren (42 kap. 8 a § SFL). Ytterst är det näringsidkaren eller den som bedriver byggverksamhet som har ansvaret för att de i personalliggaren införda personerna kan identifieras. I de fall en verksam person inte kan eller vill legitimera sig torde Skatteverket ha anledning att fördjupa kontrollen, för att se om det finns anledning att anta att verksamheten bedrivs oseriöst (prop. 2005/06:169 s. 47 och prop. 2014/15:6 s. 64). Skatteverkets rätt att efterfråga identiteten på personalen i en verksamhet kopplas inte direkt till någon sanktion.

Ett kontrollbesök får genomföras utan att den som ska kontrolleras har underrättats om beslutet före kontrollbesöket. Underrättelse om beslutet ska dock lämnas så snart det kan ske utan att kontrollen förlorar sin betydelse (42 kap. 10 § SFL). Ett kontrollbesök ska genomföras på ett sådant sätt att verksamheten inte hindras i onödan (42 kap. 11 § SFL).

Utöver att kontrollera personalliggaren har Skatteverket genom en begränsad revision rätt att kontrollera de handlingar i en verksamhet som har anknytning till

personalen, såsom t.ex. anställningsavtal och uppgifter om utbetald lön och annan ersättning. Denna begränsade revisionsform bygger på frivillighet och sker inom ramen för skatteförfarandelagens bestämmelser. Underrättelsen får ske i samband med att revisionen verkställs om den genomförs i samband med ett kontrollbesök enligt 42 kap. 8 § SFL hos den som är eller kan antas vara skyldig att föra personalliggare eller tillhandahålla utrustning för en elektronisk personalliggare och revisionen är begränsad till handlingar som rör personalen (41 kap. 5 § andra stycket 2 SFL). Detta är nödvändigt, eftersom behovet av en begränsad revision ofta framkommer först under det att kontrollbesöket pågår (prop. 2005/06:169 s. 47 och prop. 2014/15:6 s. 71).

3.1.4 Kontroll av torg- och marknadshandeln

Den som upplåter en plats för torg- och marknadshandel ska dokumentera nödvändiga identifikationsuppgifter för den som platsen upplåts till och för dennes företrädare (39 kap. 13 § SFL och 9 kap. 7 § SFF). För att identifiera en person som bedriver eller kan antas bedriva torg- och marknadshandel får Skatteverket göra kontrollbesök. Verket får vid ett sådant besök kontrollera godkännande för F-skatt och ställa frågor om verksamheten (42 kap. 9 § SFL). Det finns inte någon sanktion som är kopplad till Skatteverkets kontrollbefogenheter (se prop. 1997/98:100 s. 215 och prop. 2006/07:105 s. 57).

Kontrollbesöket får ske oannonserat och bara där torg- och marknadshandel bedrivs (42 kap. 9 och 10 §§ SFL).

3.2 Kontroll av stöd vid korttidsarbete

Stöd vid korttidsarbete kan lämnas vid synnerligen djup låg konjunktur efter föreskrifter från regeringen eller vid tillfälliga och allvarliga ekonomiska svårigheter hos en enskild arbetsgivare efter godkännande av Skatteverket (5 och 5 a §§ lagen om stöd vid korttidsarbete). Skatteverket är handläggande myndighet för frågor enligt lagen om stöd vid korttidsarbete, utom i vissa i lagen specificerade fall (37 § lagen om stöd vid korttidsarbete).

En arbetsgivare som har ansökt om eller fått stöd ska ge Skatteverket tillfälle att granska verksamheten med avseende på arbetsgivarens rätt till stöd och lämna de uppgifter som behövs för granskningen (35 § lagen om stöd vid korttidsarbete). Skatteverket får förelägga en arbetsgivare att fullgöra dessa skyldigheter. Ett föreläggande får i vissa fall förenas med vite (36 § lagen om stöd vid korttidsarbete). Skatteverket får även besluta om kontrollbesök för att kontrollera att en arbetsgivare som har ansökt om eller fått stöd är berättigad till stöd. Skatteverket får vid kontrollbesöket begära att en person som utför eller kan antas utföra arbetsuppgifter i verksamheten styrker sin identitet. Skatteverket får vid besöket även ställa frågor om verksamheten (36 a § första och andra stycket lagen om stöd vid korttidsarbete). I de fall personalen inte kan eller vill legitimera sig torde Skatteverket ha anledning att fördjupa kontrollen (prop. 2019/20:166 s. 57).

Kontrollbesök får genomföras oannonserat och bara i verksamhetslokaler och på annan plats där arbetsgivaren bedriver verksamhet. Kontrollbesök får dock inte genomföras i en lägenhet som är avsedd att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad (36 a § första och tredje stycket lagen om stöd vid korttidsarbete). Begreppet verksamhetslokal är avsett att ha samma innebörd som i 3 kap. 18 § SFL (prop. 2019/20:166 s. 144).

3.3 Kontroll inom folkbokföringsverksamheten

En typ av fel som kan förekomma i folkbokföringen är bosättningsrelaterade fel, dvs. att personer inte är folkbokförda där de faktiskt är att anse som bosatta i folkbokföringslagens mening (se 6 § folkbokföringslagen [1991:481], förkortad FOL).

3.3.1 Skrivbordskontroll

Skatteverket kan utföra en bosättningskontroll från skrivbordet genom att bl.a. förelägga en person som kan antas vara skyldig att göra en anmälan enligt folkbokföringslagen, att antingen göra en sådan anmälan eller lämna de uppgifter som behövs för att fullgöra anmälningsskyldigheten. En person får också föreläggas att lämna de uppgifter eller visa upp de handlingar som behövs för kontroll av bosättningen (31 § FOL). Skatteverket får även förelägga en fastighetsägare eller en innehavare av en bostadslägenhet som upplåter en bostad åt någon annan. Dessa personer får föreläggas att uppge till vem bostaden upplåts och om den personen i sin tur upplåter bostaden åt någon annan person, samt vilka personer som bor i fastigheten respektive lägenheten. Om fastigheten innehåller flera lägenheter får ett sådant föreläggande också avse uppgifter om personnummer, adress, fastighetsbeteckning och lägenhetsnummer (32 § FOL).

3.3.2 Kontrollbesök

Skatteverket får besluta om kontrollbesök för att kontrollera en persons bosättning. Det får ske om det behövs för bedömningen av frågan om folkbokföring. Ett sådant kontrollbesök får bara genomföras där den enskilde är folkbokförd, har uppgett sig vara bosatt eller där det annars finns anledning att anta att han eller hon är bosatt (32 a § första stycket FOL). Anledning att anta att en person är bosatt någon annanstans än där denne är folkbokförd eller har uppgett sig vara bosatt kan exempelvis finnas om Skatteverket har tagit emot underrättelser från myndigheter eller enskilda om detta (prop. 2017/18:145 s. 133).

Om det finns skäl för det får Skatteverket besluta om kontrollbesök på en fastighet eller i en lägenhet för att kontrollera vilka som kan anses bosatta där (32 a § andra stycket FOL). Med ”skäl för det” menas t.ex. att det har observerats någon typ av avvikelse som ger anledning att anta att det kan finnas fel i uppgifter om en eller flera personers folkbokföring. Det kan exempelvis vara fråga om att Skatteverket fått underrättelser om att bosättningen för en särskild fastighet kan vara inkorrekt och att det därför finns skäl att undersöka den. Det kan också handla om underrättelser om en lägenhet där ingen är folkbokförd men ett flertal personer tycks vara bosatta (prop. 2021/22:217 s. 70).

Skatteverket får vid kontrollbesök begära att de personer som befinner sig på fastigheten eller i lägenheten lämnar uppgift om sin identitet (32 a § tredje stycket FOL). Några sanktioner är dock inte kopplade till den situationen att personen inte vill medverka. Skatteverket är därmed förhindrat att vidta ytterligare åtgärder för att få den enskilde att legitimera sig och kan inte heller kräva att övriga i bostaden legitimerar sig. Inte heller kan Skatteverket mot den kontrollerades eller övriga personers vilja söka igenom fastigheten eller lägenheten för att få klarhet i vilka som bor där. Om en person inte medverkar vid ett kontrollbesök kan det dock ge Skatteverket en indikation på att bosättningen behöver utredas vidare. En följd av kontrollbesöket kan därmed bli att det finns skäl för Skatteverket att besluta om

ändrad folkbokföring (prop. 2017/18:145 s. 112 och prop. 2021/22:217 s. 22 och 23).

Kontrollbesök kan användas i ett tidigt skede av bosättningsutredningen och som en första utredningsåtgärd, om det behövs i det enskilda fallet (prop. 2021/22:217 s. 70). Kontrollbesök får genomföras oannonserat. Kontrollbesöket ska genomföras på ett sådant sätt att det innebär ett så litet intrång som möjligt för den enskilde (32 b § FOL).

3.4 Samverkan med andra myndigheter

En myndighet ska enligt 8 § förvaltningslagen (2017:900), förkortad FL, inom sitt verksamhetsområde samverka med andra myndigheter.

Skatteverket har bl.a. ett uppdrag att förebygga och motverka ekonomisk brottslighet och ska delta i det myndighetsgemensamma arbetet mot den grova och organiserade brottsligheten (6 § förordningen med instruktion för Skatteverket).

En annan myndighetssamverkan som Skatteverket deltar i är en myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet. Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten deltar i denna myndighetssamverkan, förutom Skatteverket. Av regeringens uppdragsbeskrivning framgår bl.a. att arbetslivskriminalitet skapar stort lidande för den enskilde, snedvrider konkurrensen, omsätter stora summor pengar och är en inkomstkälla för organiserad brottslighet. Aktörer som bedriver arbetslivskriminalitet kombinerar ofta regelöverträdelser inom flera områden. Myndigheternas kontrollverksamhet bidrar på ett effektivt sätt till ökad regelefterlevnad och sunda konkurrensvillkor. Antalet kontroller behöver därför ökas (regeringsbeslut den 24 februari 2022, dnr A2022/00333 s. 5). I uppdraget ingår att samordna arbetet med myndighetssamverkan mot organiserad brottslighet, och med övrig myndighetssamverkan då det är möjligt (a.a. s. 2).

Varje myndighet deltar i myndighetssamverkan inom ramen för sitt eget uppdrag och tillämplig lagstiftning.

Inom Skatteverket bedrivs arbetet i uppdraget kring myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet huvudsakligen i den befintliga linjeverksamheten inom området som arbetar mot osund konkurrens. Övriga verksamhetsområden inom Skatteverket är också engagerade i arbetet, som insatsen mot organiserad brottslighet och området folkbokföring. Skatteverkets kontrollmöjligheter utgår från lagstiftningen kring kassaregister inom kontanthandeln samt kontroller av personalliggare inom berörda branscher (se Arbetsmiljöverkets återrapportering av regeringsuppdrag Redovisning av uppdraget att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan, den 16 februari 2023 s. 26).

3.5 Polismyndighetens hjälp till andra myndigheter

Polismyndighetens huvudsakliga uppgifter framgår av 2 § polislagen (1984:387). Till dessa hör bl.a. att övervaka den allmänna ordningen och att utreda och beivra brott som hör under allmänt åtal. Befogenheten för polismän att i vissa situationer använda våld för att genomföra tjänsteåtgärder regleras i 10 § samma lag. Skyldigheten för myndigheter enligt 8 § FL att samverka med andra myndigheter inom ramen för den egna verksamheten innebär inte i sig någon skyldighet eller en rätt för Polismyndigheten att vid sidan av sina huvuduppgifter ge sådant biträde åt

andra myndigheter som förutsätter att polisens befogenheter tas i anspråk (se Munck & Sverne Arvill, Polislagen – en kommentar, 2 § 5, JUNO version 15, publicerades digitalt den 8 november 2023). En sådan skyldighet behöver det finnas särskilt författningsstöd för.

Det hör till Polismyndighetens uppgifter att fullgöra den verksamhet som ankommer på myndigheten enligt särskilda bestämmelser (2 § 5 polislagen). Denna del av Polismyndighetens verksamhet syftar bl.a. till att lämna myndigheter och allmänhet särskild service. En viktig del av denna så kallade serviceverksamhet är Polismyndighetens skyldighet enligt olika författningar att lämna hjälp till andra myndigheter, dvs. bistå med handräckning (se t.ex. SOU 2011:7 s. 110). Bakgrunden till Polismyndighetens skyldighet att på begäran av annan myndighet lämna den hjälp som behövs är polisens befogenhet att använda våld i vissa situationer. En begäran om hjälp ska ske först sedan den begärande myndigheten konstaterat att uppgiften inte kunnat lösas utan hjälp av Polismyndigheten (se t.ex. prop. 2016/17:57 s. 45).

Enligt 10 § första stycket polislagen får en polisman, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd, om

1. han eller hon möts med våld eller hot om våld,
2. någon som ska häktas, anhållas eller annars med laga stöd berövas friheten försöker undkomma eller polismannen annars möts av motstånd när han eller hon ska verkställa ett sådant frihetsberövande,
3. det är fråga om att avvärja en straffbelagd handling eller en fara för liv, hälsa eller värdefull egendom eller för omfattande skada i miljön,
4. polismannen med laga stöd ska avvisa eller avlägsna någon från ett visst område eller utrymme, eller verkställa eller biträda vid kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller någon annan liknande åtgärd, vid beslag eller något annat omhändertagande av egendom eller vid sådan husrannsakan som avses i rättegångsbalken eller vid genomsökning på distans,
5. polismannen med laga stöd ska stoppa ett fordon eller något annat transportmedel eller ska kontrollera ett fordon eller ett fordons last,
6. polismannen annars med laga stöd ska bereda sig tillträde till, spärra av, tillstänga eller utrymma en byggnad, ett rum eller ett område, eller biträda någon i myndighetsutövning med en sådan eller någon annan liknande åtgärd eller vid exekutiv förrättning enligt vad som är föreskrivet om det, eller
7. åtgärden i något annat fall är oundgängligen nödvändig för den allmänna ordningens eller säkerhetens upprätthållande och det är uppenbart att den inte kan genomföras utan våld.

Punkt 6 är tillämplig när Polismyndigheten enligt en särskild författningsbestämmelse ska biträda någon annan myndighet vid myndighetsutövning, t.ex. tillsyn. När Polismyndigheten ska lämna biträde åt en annan myndighet i syfte att myndigheten ska beredas möjlighet att fullgöra sina åligganden, har Polismyndigheten samma befogenheter som den begärande myndigheten (se t.ex. prop. 2016/17:86 s. 12 och 13).

Punkt 7 är avsedd för klara undantagsfall. Punkten har karaktär av reservstadgande för sådana fall där ett ingripande med våld från allmän synpunkt framstår som ofrånkomligt men som inte direkt har förutsetts i de övriga punkterna av 10 § polislagen (se Munck & Sverne Arvill, Polislagen – en kommentar, 10 § första stycket 7).

Av behovs- och proportionalitetsprinciperna i 8 § polislagen följer att våld kan användas bara när det är nödvändigt och endast i den form och den utsträckning

som behövs för att det avsedda resultatet ska uppnås. Dessa principer gäller även när en polisman biträder en annan myndighet.

Det finns ett stort antal författningar där Polismyndighetens skyldighet att i olika sammanhang hjälpa myndigheter regleras. Om hjälp begärs är myndigheten skyldig att verkställa åtgärden. Polismyndigheten ska i handräckningsärenden endast pröva om de formella förutsättningarna för handräckning är uppfyllda, t.ex. att uppdragsgivaren är behörig och att begäran har stöd i lag. Om Polismyndigheten anser att behovet eller lämpligheten av den begärda åtgärden kan ifrågasättas är det dock lämpligt att den myndighet som gjort framställningen uppmärksammas på detta så att frågan där kan tas upp till omprövning (se t.ex. JO 1981/82 s. 172, särskilt s. 183, JO 2019/20 s. 320 och JO:s beslut den 21 januari 2011, dnr 3625-2009).

3.6 Dataskydd och sekretess

Skatteverket ska bl.a. fastställa och ta ut skatter, socialavgifter och andra avgifter så att en riktig uppbörd kan säkerställas. Skatteverket ansvarar vidare för frågor om folkbokföring (1 och 2 §§ förordningen med instruktion för Skatteverket). Skatteverket är handläggande myndighet för frågor enligt lagen om stöd vid korttidsarbete, utom i vissa i lagen specificerade fall (37 § lagen om stöd vid korttidsarbete).

3.6.1 Dataskydd

Bestämmelser om behandling av personuppgifter

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG, förkortad EU:s dataskyddsförordning, reglerar behandlingen av personuppgifter i alla medlemsstater i EU.

EU:s dataskyddsförordning har i Sverige kompletterats genom lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning, förkortad dataskyddslagen. Kompletterande bestämmelser finns även i särskilda så kallade registerförfattningar.

I lagen (2001:181) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet, förkortad SdbL, och förordningen (2001:588) om behandling av uppgifter i Skatteverkets beskattningsverksamhet, förkortad SdbF, finns de bestämmelser som rör Skatteverkets behandling av uppgifter i beskattningsverksamheten och i verkets handläggning enligt bl.a. lagen om stöd vid korttidsarbete. För helt eller delvis automatiserad eller på annat sätt strukturerad behandling av personuppgifter i folkbokföringsverksamheten gäller de särskilda dataskyddsbestämmelserna i lagen (2001:182) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet, förkortad FdbL, och förordningen (2001:589) om behandling av personuppgifter i Skatteverkets folkbokföringsverksamhet, förkortad FdbF. Bestämmelserna i SdbL, SdbF, FdbL och FdbF gäller i stället för dataskyddslagen om inte annat bestämts.

Grundläggande principer för behandling av personuppgifter

I artikel 5 i EU:s dataskyddsförordning finns principer som gäller vid behandling av personuppgifter. Av artikeln följer bl.a. att personuppgifter ska behandlas på ett lagligt, korrekt och öppet sätt i förhållande till den registrerade (laglighet,

korrekthet och öppenhet). Artikeln innehåller också krav på att uppgifterna ska vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till de ändamål för vilka de behandlas samt att uppgifterna ska vara riktiga.

Laglighetsprincipen i artikel 5.1 a i EU:s dataskyddsförordning innebär bl.a. att varje personuppgiftsbehandling måste ha stöd i minst ett av de villkor som räknas upp i artikel 6.1. Det innebär att det ska finnas åtminstone en rättslig grund för behandlingen.

Rättslig grund för behandling av personuppgifter

Behandling av personuppgifter förutsätter som grundregel samtycke till behandlingen av den vars uppgifter behandlas. Behandling av personuppgifter är dock tillåtet även utan samtycke om behandlingen stödjer sig på annan rättslig grund i artikel 6.1 i EU:s dataskyddsförordning. En behandling är t.ex. laglig om den är nödvändig för att fullgöra en rättslig förpliktelse som åvilar den personuppgiftsansvarige (artikel 6.1 c) eller om den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning (artikel 6.1 e). Av artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning framgår att den grund för behandlingen som avses i artikel 6.1 c och e ska fastställas i enlighet med unionsrätten eller en medlemsstats nationella rätt som den personuppgiftsansvarige omfattas av.

Enligt 2 kap. 1 § dataskyddslagen får personuppgifter behandlas med stöd av artikel 6.1 c i EU:s dataskyddsförordning, om behandlingen är nödvändig för att den personuppgiftsansvarige ska kunna fullgöra en rättslig förpliktelse som följer av lag eller annan författning, av kollektivavtal eller av beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning. Personuppgifter får enligt 2 kap. 2 § dataskyddslagen behandlas med stöd av artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning, om behandlingen är nödvändig

- för att utföra en uppgift av allmänt intresse som följer av lag eller annan författning, av kollektivavtal eller av beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning, eller
- som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning enligt lag eller annan författning.

Personuppgifter om lagöverträdelse

Behandling av personuppgifter som rör fällande domar i brottmål och lagöverträdelse som innefattar brott eller straffprocessuella tvångsmedel får enligt artikel 10 i EU:s dataskyddsförordning utföras endast under kontroll av en myndighet eller då behandling är tillåten enligt unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt. Av 3 kap. 8 § dataskyddslagen framgår att personuppgifter som avses i artikel 10 får behandlas av myndigheter.

Enligt 1 kap. 7 § SdbL respektive 1 kap. 6 § FdbL får uppgifter om lagöverträdelse behandlas endast om uppgifterna har lämnats i ett ärende eller är nödvändiga för handläggningen av det. Handlingar som kommit in i ärenden och som innehåller uppgifter om lagöverträdelse får enligt 2 kap. 4 § SdbL respektive 2 kap. 5 § FdbL behandlas i aktuell databas. En handling som upprättas i ett ärende får innehålla sådana uppgifter om de är nödvändiga för ärendets handläggning.

3.6.2 Sekretess

Bestämmelser om offentlighet och sekretess finns i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL.

Enligt 27 kap. 1 § första stycket OSL gäller sekretess i verksamhet som avser bestämmande av skatt eller fastställande av underlag för bestämmande av skatt eller som avser fastighetstaxering för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden, dvs. absolut sekretess. Av andra stycket samma paragraf följer att sekretess vidare gäller bl.a. i verksamhet som avser förande av eller uttag av uppgifter ur beskattningsdatabasen enligt SdbL, för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden som har tillförts databasen. I 27 kap. 2 § OSL finns bestämmelser om sekretess för uppgift i vissa ärenden som har anknytning till, men ändå ligger vid sidan om, den verksamhet som regleras i 1 §. Sekretess gäller för uppgift om en enskilds personliga eller ekonomiska förhållanden i bl.a. särskilt ärende om revision eller annan kontroll i fråga om skatt samt annan verksamhet som avser tullkontroll och som inte omfattas av 1 § (27 kap. 2 § första stycket 1 OSL). Sekretess gäller vidare i ärenden om kassaregister enligt skatteförfarandelagen (27 kap. 2 § första stycket 4 OSL).

Sekretess gäller i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs, dvs. rakt skaderekvisit (28 kap. 11 § första stycket OSL). Sekretess gäller i samma verksamhet för uppgift om en enskilds affärs- eller driftförhållanden, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs (28 kap. 12 § första stycket OSL). Sekretessen gäller dock inte beslut om stöd i ärende enligt lagen om stöd vid korttidsarbete eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till den lagen (28 kap. 12 § andra stycket OSL). Bestämmelserna tillämpas bl.a. för Skatteverkets handläggning av ärenden enligt lagen om stöd vid korttidsarbete (prop. 2021/22:77 s. 22).

Sekretess gäller enligt 22 kap. 1 § OSL för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs och uppgiften förekommer i verksamhet som avser folkbokföring, så kallat kvalificerat rakt skaderekvisit. Av 22 kap. 2 § OSL framgår bl.a. att sekretess gäller för motsvarande uppgift i ärende om skyddad folkbokföring enligt folkbokföringslagen, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men, så kallat omvänt skaderekvisit. Om en annan myndighet får en uppgift som är sekretessreglerad i 22 kap. 2 § OSL från Skatteverket överförs sekretessen till den mottagande myndigheten (22 kap. 3 § OSL).

Enligt 21 kap. 3 § första stycket OSL som tillämpas inom hela den offentliga förvaltningen gäller sekretess för uppgift om en enskilds bostadsadress eller annan jämförbar uppgift som kan lämna upplysning om var den enskilde bor stadigvarande eller tillfälligt, den enskildes telefonnummer, e-postadress eller annan jämförbar uppgift som kan användas för att komma i kontakt med denne samt för motsvarande uppgifter om den enskildes anhöriga, om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne kan komma att utsättas för hot eller våld eller lida annat allvarligt men om uppgiften röjs, dvs. kvalificerat rakt skaderekvisit.

Om det kan antas att en uppgift i en allmän handling inte får lämnas ut på grund av en bestämmelse om sekretess, får myndigheten markera detta genom att en särskild anteckning (sekretessmarkering) görs på handlingen eller, om handlingen är elektronisk, införs i handlingen eller i det datasystem där den elektroniska

handlingen hanteras (5 kap. 5 § OSL). Sekretessmarkeringen innebär inte att uppgifterna som markerats per automatik omfattas av sekretess utan är enbart en påminnelse om behovet av en noggrann sekretessprövning. En prövning i det enskilda fallet ska alltid göras innan uppgifterna lämnas ut (se t.ex. prop. 2017/18:145 s. 77).

Sekretessbelagda uppgifter får lämnas ut både till enskild och till en annan myndighet om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten ska kunna fullgöra sin verksamhet (10 kap. 2 § OSL). Bestämmelsen ska enligt förarbetsuttalanden tillämpas restriktivt (prop. 1979/80:2 Del A s. 465 och 494 samt prop. 2008/09:150 s. 322 och 368). Det är inte tillräckligt att myndigheten anser att dess arbete blir mer effektivt om uppgiften lämnas ut (prop. 1979/80:2 Del A s. 465).

4 Utökade möjligheter att begära hjälp från Polismyndigheten

4.1 Vid kontrollbesök och revision

Förslag: Skatteverket ska få möjlighet att begära hjälp från Polismyndigheten vid kontrollbesök och revision enligt skatteförfarandelagen samt vid kontrollbesök enligt lagen om stöd vid korttidsarbete och folkbokföringslagen.

Skälen för förslaget:

Våld, hot och trakasserier mot offentliganställda

Under senare tid har det genomförts flera undersökningar som visar att det är relativt vanligt att offentliganställda utsätts för våld, hot och trakasserier vilket kan medföra allvarliga konsekvenser för den drabbade men även leda till att kontroller inte utförs på grund av ökad risk för våld eller hot om våld. Problemet är framför allt aktuellt inom bl.a. socialtjänsten och brottsbekämpningen men finns i princip inom hela förvaltningen.

Under 2021–2022 genomförde Riksrevisionen en granskning av myndigheternas och regeringens arbete för att förebygga och hantera trakasserier, hot och våld mot statligt anställda. Skatteverket var en av de myndigheterna som omfattades av granskningen. Riksrevisionen har presenterat resultatet av granskningen i sin rapport *Trakasserier, hot och våld – förebyggande insatser och hantering vid statliga myndigheter* (RiR 2022:26). I rapporten konstateras att hot, våld och trakasserier mot anställda är relativt vanligt för vissa typer av statliga verksamheter. Det finns också en allmänt spridd uppfattning, som bl.a. framkommit i flera av de intervjuer som Riksrevisionen genomfört, att trakasserier, hot och våld mot statligt anställda ökat de senaste åren (a.a. s. 18). Systematiska eller organiserade trakasserier och hot kan vara kopplade till brottslighet eller organiserad brottslighet men de kan även vara politiskt eller ideologiskt motiverade. Enligt rapporten uppger myndigheterna att dessa hot och trakasserier har blivit allt vanligare i takt med att medielandskapet och tonläget har förändrats (a.a. s. 32). De anställda som arbetar på fältet med bl.a. olika typer av kontroll- eller tillsynsbesök är särskilt utsatta. Den verklighet som skildras upplevs ha blivit alltmer hotfull. Särskilt vid besök i så kallade utsatta områden är narkotika och kriminalitet synlig även dagtid, och även skottlossning kan förekomma. Hembesök kan innebära en betydande anspänning. En intervjuperson i rapporten beskriver detta som att tjänstepersonerna aldrig vet vem som öppnar dörren och om denne är beväpnad. Det händer att någon bussar en hund på tjänstepersonerna (a.a. s. 29). När det gäller trakasserier, hot och våld tillhör Skatteverket enligt rapporten de tio mest utsatta myndigheterna av dem som deltagit i Riksrevisionens enkätundersökning (a.a. s. 27).

Med anledning av det uppmärksammade problemet om våld, hot och trakasserier pågår arbete för att öka skyddet för offentliganställda. Frågan har nyligen varit föremål för en statlig utredning (SOU 2024:1 *Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier*). Utredningens samlade bild är att utsattheten bland offentliganställda är omfattande och att den tycks ha ökat på senare tid. Som bidragande orsaker nämns ett hårdare samhällsklimat där respekten för myndighetspersoner har minskat men även utvecklingen av den organiserade

eller gängrelaterade brottsligheten (a.a. s. 21, 101 och 102). Utredningens slutsats är att utsattheten inte bara medför stora konsekvenser för den drabbade men även innebär stora risker ur ett samhällsperspektiv. Detta kan exempelvis leda till att nödvändiga kontroller inte genomförs och att objektiviteten påverkas (a.a. s. 22 och 102–105). I betänkandet föreslås bl.a. skärpta maxstraff för våld eller hot mot tjänsteman, att förolämpning mot tjänsteman införs som ett nytt brott och att en underrättelse om beslut enligt förvaltningslagen bör kunna ske utan att beslutsfattarens namn anges, när riskerna för hot, våld och trakasserier särskilt är framträdande. Motsvarande undantag från underrättelser om beslut föreslås i 17 kap. 3 § SFF.

Skatteverket har tidigare lämnat ett förslag om att bestämmelsen i 17 kap. 3 § SFF ska upphävas (Skatteverkets promemoria Slopät krav på uppgift om beslutsfattare i underrättelser om beslut, den 6 december 2021, dnr 8-1331354). Av bestämmelsen framgår att en underrättelse om ett beslut i vissa uppräknade fall ska innehålla uppgift om vem som har fattat beslutet. Ett av syftena med förslaget är att förebygga hot och trakasserier m.m. mot Skatteverkets anställda. Skatteverkets promemoria har nyligen remitterats (remiss, den 12 mars 2024, dnr Fi2021/03871).

Det har vidtagits flera lagstiftningsåtgärder som innebär ett generellt sett stärkt straffrättsligt skydd mot våld, hot och trakasserier, riktade mot både personal på blåljusmyndigheterna och personal som utövar vissa andra samhällsviktiga funktioner (se prop. 2018/19:155, prop. 2019/20:186 och prop. 2022/23:106).

Vissa kontroller kan bara utföras utanför Skatteverkets lokaler

Vissa av Skatteverkets kontroller kan inte utföras på annan plats än hos den eller de som ska kontrolleras, dvs. utanför Skatteverkets lokaler. Det gäller t.ex. tillsyn och kontrollbesök för kontroll av kassaregister (se avsnitt 3.1.2), kontrollbesök för kontroll av personalliggare (avsnitt 3.1.3) och kontrollbesök för att identifiera den som bedriver torg- och marknadshandel (avsnitt 3.1.4). Även i samband med revision kan vissa kontroller enbart utföras i den reviderades verksamhetslokaler så som inventering av kassan, granskning av lager, maskiner och inventarier, besiktning av verksamhetslokaler, tagning av prov på varor som används, säljs eller tillhandahålls på annat sätt i verksamheten, samt provning av teknisk utrustning som används i verksamheten (avsnitt 3.1.1). Kontrollbesök görs för att kontrollera att en arbetsgivare som har ansökt om eller fått stöd för korttidsarbete är berättigad till stödet (avsnitt 3.2). Kontrollbesök utförs vidare på en fastighet eller i en lägenhet för att kontrollera en persons bosättning eller för att kontrollera vilka som kan anses bosatta på fastigheten eller i lägenheten (avsnitt 3.3.2). Som framgår av avsnitt 3.1–3.4 utgör kontrollbesök och revision en viktig del i Skatteverkets kontrollverksamhet och uppdraget kring myndighetssamverkan mot arbetslivskriminalitet.

Behov av hjälp från Polismyndigheten vid kontrollbesök och revision

Skatteverket gör riskbedömningar innan ett besök utanför Skatteverkets lokaler genomförs. I riskbedömningen ingår att samla in tillgänglig information som hjälp för att bedöma vilken hotbild besöket kan innebära för myndighetens anställda och att planera vilka säkerhetsåtgärder som behöver vidtas för att besöket ska kunna genomföras säkert. Riskbedömningen kan resultera i att besöket inte kan genomföras på avsett sätt på grund av förhöjda risker kopplade till den som ska kontrolleras eller till omgivningen. Många gånger är det inte den granskade verksamheten som utgör säkerhetsrisken utan området eller omgivningen där den

finns (jfr rapporten Lägesbild 2021 – För det myndighetsgemensamma arbetet mot fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet s. 19).

I dag har Skatteverket möjlighet att begära biträde av Polismyndigheten enbart i samband med tillsyn över kassaregister. Skatteverket har dock behov av hjälp av Polismyndigheten även vid andra besök utanför Skatteverkets lokaler, för att kunna garantera säkerheten för myndighetens anställda. Skatteverket anser att verket bör ha en möjlighet att begära hjälp av Polismyndigheten, så kallad handräckning, vid kontrollbesök eller revision när kontroll enbart kan ske hos den reviderade. Det behövs enligt Skatteverkets mening ytterligare lagstiftningsåtgärder för att säkerställa att Skatteverkets anställda som utför kontrollbesök och kontroller vid revision, vilka enbart kan genomföras hos den reviderade, kan utföra sitt arbete utan att riskera att utsättas för våld eller hot om våld. Detta är framför allt aktuellt när Skatteverket utför besök i utsatta områden där kriminella har en inverkan på lokalsamhället.

Kontroller av efterlevnad av bestämmelserna om personalliggare och kassaregister syftar till att motverka skatteundandraganden och osund konkurrens. Resultatet av kontrollbesöket kan i sin tur utgöra skäl att inleda en fördjupad utredning. Kontroller vid revision vilka enbart kan utföras hos den reviderade ger en omedelbar och trovärdig bild av verksamheten, särskilt när den reviderade underrättas om beslutet om revision i samband med att denna inleds. Kontrollbesök och besök vid revision är ett effektivt utredningsverktyg som kan tillföra värdefulla uppgifter till en skatte- eller bosättningsutredning och på så sätt bidra till att beskattningen eller folkbokföringen blir korrekt. Enligt Skatteverkets erfarenheter bidrar besök till att behovet av ytterligare utredningsåtgärder kan minska vilket leder till kortare handläggningstider. Det är viktigt att kontrollerna som enbart kan ske utanför Skatteverkets lokaler genomförs, även när Skatteverket vid riskbedömning har konstaterat att det finns förhöjd risk för våld eller hot om våld mot Skatteverkets anställda.

Med hänsyn till det ovanstående föreslår Skatteverket att det införs en möjlighet för Skatteverket att begära hjälp från Polismyndigheten vid kontrollbesök och revision som regleras i skatteförfarandelagen och folkbokföringslagen. Möjligheten att begära hjälp ska avgränsas till sådana kontroller som enbart kan utföras utanför Skatteverkets lokaler. Motsvarande behov finns även i samband med kontrollbesök för kontroll av stöd för korttidsarbete. Det föreslås därför att möjligheten att begära hjälp från Polismyndigheten införs även vid sådana kontrollbesök.

Möjligheten att ta hjälp av Polismyndigheten skulle sannolikt leda till fler besök som skulle gynna både Skatteverkets eget arbete, och arbetet i samverkan med andra myndigheter. En effektivisering av Skatteverkets kontrollverksamhet skulle även ge bättre förutsättningar för Skatteverket att bidra till arbetet mot arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet samt med att minska skattefelet. Fler kontrollbesök inom folkbokföringsverksamheten skulle bidra till korrekta folkbokföringsuppgifter och på sikt motverka välfärdsbrottslighet.

Antalet kontrollbesök och revisioner kommer att öka

Skatteverket har fått ökade anslag och successivt fler verktyg för att kunna förhindra och motverka ekonomisk brottslighet och välfärdsbrottslighet, inom både folkbokförings- och beskattningsområdena. Skatteverket har i regleringsbrevet för budgetår 2024 fått ett uppdrag att ta fram en nationell lägesbild över befolkningen. Lägesbilden ska utformas enligt vad som beskrivs i Skatteverkets rapport Åtgärder för att förbättra folkbokföringen (dnr

Fi2023/02399). Skatteverket ska redovisa lägesbilden senast den 28 juni 2024 (regeringsbeslut den 20 december 2023, dnr Fi2023/03131 s. 3). Av Skatteverkets rapport framgår att lägesbilden bör tas fram återkommande och i början årligen (dnr Fi2023/02399 s. 9 och 15).

Skatteverket har tillförts medel under 2023–2026 för att förbättra folkbokföringen. Skatteverket ska öka kontrollerna av bosättningsuppgifter och samordningsnummer. Kontrollen ska inriktas mot områden med hög risk för fel och fusk och där bästa möjliga effekt kan uppstå. Skatteverket ska redovisa genomförda åtgärder och resultatet av dessa till regeringen (dnr Fi2023/03131 s. 2).

Med stöd av bestämmelserna om personalliggare och kassaregister har Skatteverket under 2023 kontrollerat drygt 5 600 företag och fattat beslut om kontrollavgifter för cirka 40 procent av dessa. Skatteverkets revisioner har under 2023 särskilt inriktat sig på allvarligt skatteundandragande, osund konkurrens och skattefelet.

Under 2023 genomförde Skatteverket drygt 9 000 kassaregister- och kontrollbesök och knappt 2 000 revisioner. Antalet kassaregister- och kontrollbesök har ökat med drygt 17 procent i förhållande till 2022 medan antalet revisioner har minskat något. Antalet brottsanmälningar har ökat med drygt 4 procent under året (Skatteverkets årsredovisning 2023, dnr 8-2491664 s. 62 och 63). Under samma period genomfördes drygt 2 800 arbetsplatskontroller i myndighetssamverkan (a.a. s. 83).

Under 2023 gjorde Skatteverkets folkbokföringsverksamhet 940 kontrollbesök (a.a. s. 110). Skatteverket planerar att genomföra cirka 3 600 kontrollbesök under 2024. Besöken genomförs både av Skatteverket enskilt, och i samverkan med andra myndigheter. Skatteverket har fått extra resurser för att öka bosättningskontrollerna och kommer att göra väsentligt fler kontrollbesök än tidigare (pressmeddelande från Skatteverket den 8 november 2023).

Det intensifierade arbetet mot organiserad brottslighet och arbetslivskriminalitet samt uppdraget att ta fram en nationell lägesbild över befolkningen medför att antalet kontrollbesök och revisioner kommer att öka. Många av dessa kontroller behöver genomföras i områden där det finns förhöjd risk för Skatteverkets anställda att utsättas för våld eller hot om våld. Om det inte införs en möjlighet att begära hjälp av Polismyndigheten finns det en risk för att Skatteverket inte kan utföra vissa kontrollbesök och nödvändiga kontroller vid revision, att det uppstår kontrollfria zoner och att kriminella får ännu större makt i vissa områden. Skatteverket anser att problemet inte kan lösas på ett lämpligt sätt med hjälp av befintliga regler, se efterföljande avsnitt.

Problemet kan inte lösas på ett lämpligt sätt med hjälp av befintliga regler

I dag har Skatteverket möjlighet att begära biträde av Polismyndigheten enbart i samband med tillsyn över kassaregister (se avsnitt 3.1.2). Det finns ingen möjlighet att begära hjälp från Polismyndigheten i samband med kontrollbesök eller andra kontroller utanför Skatteverkets lokaler. Justitieombudsmannen har bl.a. riktat allvarlig kritik mot Skatteverket för att i samband med kontrollbesök för kontroll av användning av kassaregister begära handräckning från Polismyndigheten utan att det har funnits ett lagstöd för det (JO:s beslut den 21 juni 2021, dnr 1130-2020).

Vid gemensamma kontroller som sker inom myndighetssamverkan kan Polismyndigheten vara en av deltagarna (se avsnitt 3.4). Varje myndighet agerar dock inom ramen för egen lagstiftning vilket innebär att Polismyndigheten inte kan ge hjälp vid kontrollbesök eller besök vid revision, utan enbart vid tillsyn av

kassaregister, även om polismäns närvaro kan ha en lugnande effekt på omgivningen och på detta sätt underlätta Skatteverkets kontroll. De flesta besök utanför Skatteverkets lokaler sker emellertid inte som en del av gemensamma kontroller där Polismyndigheten deltar. Det innebär att vissa kontroller riskerar att inte genomföras på grund av förhöjd risk för våld eller hot om våld mot Skatteverkets anställda.

Ett alternativ till att låta Polismyndigheten bistå Skatteverket skulle kunna vara att anlita väktare. Hjälp som lämnas av Polismyndigheten utförs dock under andra förutsättningar och bidrar dessutom till att upprätthålla respekt för myndighetspersoner, se nedan.

Bakgrunden till Polismyndighetens skyldighet att lämna hjälp är att en polisman i vissa fall har befogenhet att använda våld och tvång (se avsnitt 3.5). Av 10 § första stycket polislagen framgår att en polisman får, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd i vissa angivna situationer (punkterna 1–7). Rätten att begära hjälp av Polismyndigheten vid myndighetsutövning som omfattar åtgärder som får utföras trots att den enskilde motsätter sig, t.ex. tillsyn, grundar sig på punkten 6 i 10 § första stycket polislagen (se avsnitt 3.5). Som framgår av avsnitt 3.1–3.3 bygger Skatteverkets kontrollbesök och revision på frivillighet. Tvångsåtgärder får enbart användas när det är särskilt föreskrivet (se avsnitt 3.1.1). Detta innebär att punkten 6 i bestämmelsen inte blir aktuell att tillämpa. Däremot kan punkten 3 i samma bestämmelse bli aktuell, dvs. när en polisman får använda våld för att avvärja en straffbelagd handling eller en fara för liv, hälsa eller värdefull egendom eller för omfattande skada i miljön. I undantagsfall kan även punkten 7 bli tillämplig, dvs. när våld får användas för att polisman behöver vidta en åtgärd som oundgängligen är nödvändig för den allmänna ordningens eller säkerhetens upprätthållande och det är uppenbart att den inte kan genomföras utan våld. Här menas inte att åtgärden behövs för Skatteverkets kontroll utan att den är nödvändig för att exempelvis skydda allmänheten.

En polisman har en polisiär plikt att ingripa i nödsituationer, dvs. de situationer som omfattas av 10 § första stycket 3 polislagen (prop. 1983/84:111 s. 94 f.). Att en polisman har en skyldighet att ingripa i nödsituationer skiljer sig från fall då någon annan, bl.a. en väktare, agerar med stöd av 27 kap. 4 § brottsbalken. En polisman representerar staten vilket inger respekt. Enbart en närvaro av polismän kan ha en lugnande inverkan på situationen, som riskerar att eskalera, och på så sätt förhindra uppkomsten av hot och våld. Det kan inte förväntas att närvaro av väktare kan ge samma effekt. Även med väktares närvaro kan situationer uppstå då polisen behöver tillkallas vilket medför en fördröjning som kan öka risken för skador på person och egendom.

Problemet kan således inte lösas på ett lämpligt sätt med hjälp av befintliga regler.

Frivilligheten ska respekteras

Det är viktigt av rättssäkerhetsskäl att skiljelinjen mellan åtgärder som bygger på frivillighet och tvångsåtgärder kan upprätthållas. Polismyndighetens närvaro vid ett kontrollbesök eller revision som sker i samverkan innebär naturligtvis inte att kontrollbesöket eller revisionen får genomföras med tvång. Den som kontrolleras kan dock uppleva den polisiära närvaron så som att kontrollen får genomföras med polismännens hjälp mot hans eller hennes vilja. Skatteverket bör därför informera den enskilde om hans eller hennes rättigheter. Den enskilde bör vidare informeras

om att syftet med Polismyndighetens närvaro är för att garantera trygghet för Skatteverkets anställda och att detta inte innebär att kontrollen får genomföras med tvång. Ur rättssäkerhetssynpunkt är det viktigt att den enskilde uppfattar att han eller hon har en reell möjlighet att motsätta sig kontrollen.

Skatteverket bör i samarbete med Polismyndigheten ta fram rutiner för hur besök ska genomföras när hjälp av Polismyndigheten begärs. Det bör beaktas att det är Skatteverkets anställda som genomför kontrollen och att polismäns närvaro enbart syftar till att skydda Skatteverkets anställda och andra som är i närheten om det uppstår en våldssituation samt att förhindra att en sådan situation uppstår. Varken Skatteverkets anställda eller de biträdande polismännen får uppträda så att det kan ge intrycket att besöket är en tvångsåtgärd. Om den enskilde exempelvis nekar Skatteverket tillträde till verksamhetslokalen vid en skattekontroll eller bostaden vid bostättningskontroll ska besöket inte genomföras. All form av hot om våld eller våld från den som kontrolleras bör tolkas som att han eller hon motsätter sig kontrollen. Skatteverket bör då avbryta kontrollbesöket eller revisionen och lämna platsen. Detta gäller även de biträdande polismännen.

Allmänna principer för polisingripanden, såsom behovs- och proportionalitetsprinciperna i 8 § polislagen, gäller även när en polisman ska hjälpa Skatteverket. Våld får användas endast när det behövs, dvs. när andra medel är otillräckliga, och våldsanvändning kan väntas leda till det avsedda resultatet. Användning av våld i dessa situationer handlar inte om att Skatteverket med hjälp av Polismyndigheten genom tvång ska genomföra kontrollbesöket eller revisionen vilket har nämnts ovan. Det handlar om att polismannen vid behov när våld eller hot om våld uppstår kan skydda Skatteverkets anställda och andra som är i närheten.

Lagförslag

Förslaget medför att ett nytt andra stycke i 41 kap. 7 § SFL och att en ny paragraf, 42 kap. 9 a §, förs in i samma lag. Förslaget medför att det förs in ett nytt fjärde stycke i 36 a § lagen om stöd vid korttidsarbete och ett nytt tredje stycke i 32 b § FOL.

4.2 Förutsättningar för att begära hjälp

Förslag: Skatteverket får begära hjälp bara om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen behöver tillgripas, eller om det annars finns synnerliga skäl.

Skälen för förslaget:

Restriktiv användning ska säkerställas

Möjligheten att begära hjälp av Polismyndigheten ska naturligtvis användas restriktivt. Det är viktigt att Polismyndighetens resurser endast används i fall där en polismans särskilda kompetens och befogenheter att använda våld eller tvång kan vara nödvändig.

För att tillförsäkra att Polismyndighetens hjälp begärs med återhållsamhet har det i flera bestämmelser i andra lagar om Polismyndighetens hjälp angetts att hjälp endast får begäras om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att åtgärden inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen behöver tillgripas eller om det annars finns synnerliga skäl (se t.ex.

16 kap. 4 a § socialtjänstlagen [2001:453], 11 kap. 26 d § plan- och bygglagen [2010:900] och 9 kap. 9 § alkohollagen [2010:1622]). Åtgärden kan då genomföras med hjälp av Polismyndigheten som har befogenhet att använda våld eller tvång i samband med genomförandet. Revision och kontrollbesök enligt skatteförfarandelagen, lagen om stöd vid korttidsarbete och folkbokföringslagen är dock inte tvångsåtgärder (avsnitt 3.1–3.3). Skatteverket kan inte genomföra dessa kontroller mot den enskildes vilja. Därför är det viktigt att bestämmelserna är extra tydliga.

Bestämmelsen om Polismyndighetens biträde vid tillsyn i 42 kap. 4 § andra stycket SFL reglerar inte uttryckligen de förutsättningar som ska föreligga för att Skatteverket ska kunna begära biträde, dvs. hjälp. Det framgår i stället av förarbetena att möjligheten att begära biträde ska användas restriktivt (prop. 2010/11:165 s. 875). Det har inte framkommit att detta inte följs av Skatteverket. Något behov av att ändra den aktuella bestämmelsen finns därför inte. Det finns dock en fördel med att förutsättningar att begära hjälp uttryckligen anges i de nya bestämmelserna, på samma sätt som i flera andra bestämmelser om Polismyndighets hjälp (se det ovanstående stycket). Förutom att det säkerställer att Polismyndighetens resurser för att hjälpa Skatteverket bara får användas när det är nödvändigt blir det också tydligare för den som kontrolleras när Polismyndigheten kan vara närvarande vid frivillig kontroll. Att bestämmelser som i olika författningar reglerar Polismyndighetens skyldigheter att hjälpa andra myndigheter har enhetliga och tydliga formuleringar bör också underlätta för Polismyndigheten. Det finns vidare exempel i annan lagstiftning där en ny bestämmelse om Polismyndighetens hjälp har getts en annan, tydligare, formulering än den som sedan tidigare funnits i lagen (t.ex. 11 kap. 9 och 26 d §§ plan- och bygglagen). Skatteverket anser att det inte bör uppstå några tillämpningsproblem på grund av att de nya bestämmelserna om Polismyndighetens hjälp i skatteförfarandelagen utformas på ett annorlunda sätt än den nuvarande bestämmelsen i 42 kap. 4 § andra stycket SFL.

Som det framgår av avsnitt 3.5 och 4.1 får en polisman, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att bl.a. avvärja en straffbelagd handling eller en fara för liv, hälsa eller värdefull egendom (10 § första stycket 3 polislagen). Det får anses rimligt att hjälp vid kontrollbesök och revision får begäras om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att en polisens särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen behöver användas för att t.ex. förhindra angrepp mot Skatteverkets anställda, eller om det annars finns synnerliga skäl. En särskild omständighet kan t.ex. vara att ett besök ska genomföras hos en person, ett företag eller på en adress där det kan befaras en förhöjd risk för våld eller hot om våld mot Skatteverkets anställda. Ett synnerligt skäl kan exempelvis vara att det kan antas att en polisens närvaro skulle ha en lugnande inverkan på situationen så att Skatteverkets anställda kan fullgöra sitt uppdrag (jfr prop. 2016/17:86 s. 12). Ett exempel är när det i omgivningen finns risk för att Skatteverkets anställda kan bli utsatta för trakasserier eller andra repressalier i syfte att få dem självmant avbryta kontrollen. Polismyndighetens närvaro skulle i ett sådant fall lugna ner stämningen och möjliggöra för Skatteverket att slutföra kontrollen.

Proportionalitetsprincipen ska följas

Det är Skatteverket som ska pröva om det finns förutsättningar för att begära hjälp av Polismyndigheten. Skatteverket ska vid sin bedömning beakta

proportionalitetsprincipen i 5 § tredje stycket FL och 2 kap. 5 § SFL. Enligt förarbetena till 2 kap. 5 § SFL gäller principen alla delar av en kontrollåtgärd och varje del kräver en proportionalitetsavvägning (prop. 2010/11:165 s. 302). Innan Skatteverket bestämmer att begära hjälp av Polismyndigheten ska verket därför ta ställning till om åtgärden uppfyller kraven på lämplighet och nödvändighet. Skatteverket måste också konstatera att den tilltänkta kontrollåtgärden är det minst ingripande av de alternativ som finns för att uppnå samma resultat (se prop. 2016/17:180 s. 63). Om Skatteverket i stället för den tilltänkta kontrollåtgärden som kräver hjälp av Polismyndigheten kan utföra en mindre ingripande kontrollåtgärd som leder till samma resultat bör den minst ingripande kontrollåtgärden väljas. I proportionalitetsbedömningen ingår även att ta ställning till om målet med den tilltänkta kontrollåtgärden kan uppnås när den utförs under sådan tid på dygnet då hjälp från Polismyndigheten inte behövs. Detta är särskilt viktigt när det inte finns något annat alternativ som leder till samma resultat.

Lagförslag

Förslaget medför att det förs in ett nytt tredje stycke i 41 kap. 7 § samt ett andra stycke i den nya paragrafen 42 kap. 9 a § SFL (se avsnitt 4.1). Förslaget medför att det förs in ett nytt femte stycke i 36 a § lagen om stöd vid korttidsarbete och ett nytt fjärde stycke i 32 b § FOL.

4.3 Dataskydd och sekretess

Bedömning: De befintliga reglerna avseende dataskydd och sekretess är tillräckliga. Det behövs således ingen ytterligare reglering inom dessa områden.

Skälen för bedömningen:

Dataskydd

För att planera och utföra kontrollbesök eller besök i samband med revision behöver Skatteverket behandla olika slags av personuppgifter, t.ex. namn, adress och personnummer. För att personuppgifter ska få behandlas måste det, som har nämnts i avsnitt 3.6.1, finnas en rättslig grund för behandlingen. Den rättsliga grunden för behandlingen är i första hand att den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i Skatteverkets myndighetsutövning (artikel 6.1 e i EU:s dataskyddsförordning). Som framgår av avsnitt 3.6.1 ska grunden för behandlingen vara fastställd i lag eller annan författning, i kollektivavtal eller i beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning (artikel 6.3 i EU:s dataskyddsförordning och 2 kap. 2 § dataskyddslagen).

Skatteverkets begäran om hjälp kommer att handläggas inom ramen för ett ärende. Innan begäran kan göras ska Skatteverket göra bedömningen om förutsättningarna för att begära hjälp är uppfyllda, dvs. om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att besöket inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter att använda våld eller tvång enligt polislagen behöver tillgripas, eller om det annars finns synnerliga skäl. Den rättsliga grunden för behandling av personuppgifter är fastställd såväl i förordningen med instruktion för Skatteverket som i bestämmelser om revision och kontrollbesök i skatteförfarandelagen samt bestämmelser om kontrollbesök i lagen om stöd vid korttidsarbete och folkbokföringslagen. Om uppgifter om lagöverträdelse är

nödvändiga för handläggning av begäran om hjälp får Skatteverket behandla uppgifterna med stöd av 1 kap. 7 § och 2 kap. 4 § SdbL respektive 1 kap. 6 § och 2 kap. 5 § FdbL.

Ett utlämnande av uppgifter till Polismyndigheten om bl.a. namn och adress för den som besöket avser, innebär en behandling av personuppgifter. Behandlingen har stöd i förordningen med instruktion för Skatteverket samt i skatteförfarandelagen, i lagen om stöd vid korttidsarbete och i folkbokföringslagen.

Skatteverket bör i samarbete med Polismyndigheten utforma rutiner som säkerställer att enbart uppgifter som behövs för att Polismyndigheten ska kunna fullgöra sin skyldighet att lämna hjälp lämnas ut till myndigheten.

De föreslagna bestämmelserna ska användas restriktivt (se avsnitt 4.2). Det integritetsintrång som personuppgiftsbehandlingen hos Skatteverket och Polismyndigheten medför till följd av de föreslagna bestämmelserna bedöms vara proportionerligt. Någon ytterligare reglering för att skydda den personliga integriteten bedöms inte behövas.

Sekretess

Uppgifter om kontrollbesök och revision i beskattningsverksamheten kommer att behandlas i Skatteverkets beskattningsdatabas. Uppgifterna kommer därför att omfattas av absolut sekretess enligt 27 kap. 1 § OSL, men även enligt 27 kap. 2 § första stycket 1 och 4 OSL i den del uppgifterna förekommer vid ärendehandläggning avseende revision, personalliggarkontroll eller kontroll av kassaregister. Om Skatteverket begär hjälp av Polismyndigheten i samband med kontrollbesök eller revision kommer uppgifter som omfattas av skattesekretess, t.ex. adress, person- eller organisationsnummer för den som besöket avser, att behöva röjas för Polismyndigheten. Det krävs en sekretessbrytande bestämmelse för att uppgifterna ska kunna lämnas ut, se nedan.

Bestämmelserna i 28 kap. 11 och 12 §§ OSL gäller för Skatteverkets handläggning av ärenden enligt lagen om stöd vid korttidsarbete. Som det framgår av avsnitt 3.6.2 har bestämmelserna ett rakt skaderekvisit. Utgångspunkten är därför att uppgifterna är offentliga. Förutom dessa bestämmelser aktualiseras vid Skatteverkets hantering av korttidsstödet även den så kallade databassekretessen i 27 kap. 1 § andra stycket 1 OSL, när Skatteverket behandlar uppgifter i beskattningsdatabasen. Enligt denna bestämmelse gäller absolut sekretess. Regeringen har i samband med införandet av 28 kap. 12 § andra stycket OSL bedömt att det inte finns någon regelkonkurrens mellan bestämmelserna i 28 kap. 11 och 12 §§ OSL och bestämmelsen om databassekretess i 27 kap. 1 § OSL (prop. 2021/22:77 s. 23, prop. 2020/21:168 s. 14 och 15 samt prop. 2013/14:1 s. 380). Även om utgångspunkten är offentlighet så kan uppgifterna vid sekretessprövning anses som sekretessbelagda. En sekretessbrytande bestämmelse krävs för att dessa uppgifter ska kunna lämnas ut, se nedan.

Av 10 kap. 2 § OSL framgår att sekretess inte hindrar att en uppgift lämnas till en enskild eller till en annan myndighet, om det är nödvändigt för att den utlämnande myndigheten ska kunna fullgöra sin verksamhet, så kallat nödvändigt uppgiftslämnande. Skatteverket gör bedömningen att uppgiftslämnandet i samband med begäran om hjälp kan ske med stöd av 10 kap. 2 § OSL för att Skatteverket ska kunna fullgöra sina uppgifter enligt skatteförfarandelagen och 1 § förordningen med instruktion för Skatteverket samt enligt lagen om stöd vid korttidsarbete. Någon sekretessproblematik har inte heller identifierats vid

införandet av möjligheten att begära biträde hos Polismyndigheten vid tillsyn över kassaregister (se prop. 2006/07:105 s. 57 och 58).

Uppgifter om kontrollbesök i folkbokföringsverksamheten omfattas av sekretessreglerna i 22 kap. 1 § OSL. Som framgår av avsnitt 3.6.2 gäller sekretessen för uppgifter i folkbokföringen enligt 22 kap. 1 § OSL med ett kvalificerat rakt skaderekvisit. Utgångspunkten är därmed att uppgifterna i folkbokföringen är offentliga. Sådana offentliga uppgifter kan utan hinder av sekretess lämnas till Polismyndigheten, t.ex. adress på vilken kontrollbesöket ska ske och vem det avser. Ett kontrollbesök kan dock även avse en person med skyddad folkbokföring. Uppgifterna i folkbokföringen kan i ett sådant fall vara sekretessbelagda enligt 22 kap. 2 § OSL.

Ett utlämnande av uppgifter som bedöms vara sekretessbelagda inom folkbokföringsverksamheten får ske med tillämpning av 10 kap. 2 § OSL för att Skatteverket ska kunna fullgöra sina uppgifter enligt 32 a och 32 b §§ FOL och 2 § förordningen med instruktion för Skatteverket. Om Skatteverket behöver lämna ut uppgifter om en person med skyddad folkbokföring i en begäran om hjälp till Polismyndigheten kommer uppgifterna att ha samma skydd hos Polismyndigheten (22 kap. 3 § OSL). Skatteverket bör självklart i begäran om hjälp underrätta Polismyndigheten om att den avser en person med skyddad folkbokföring.

Bestämmelsen om sekretess för uppgifter om en enskilds adress, telefon m.m. i 21 kap. 3 § första stycket OSL tillämpas i hela den offentliga förvaltningen, dvs. även hos Polismyndigheten (se avsnitt 3.6.2). Om Skatteverket har gjort en sekretessmarkering enligt 5 kap. 5 § OSL bör Skatteverket underrätta Polismyndigheten om att uppgifterna är sekretessmarkerade när Skatteverket begär hjälp för att utföra ett besök hos den som sekretessmarkeringen avser. Polismyndigheten får då kännedom om att uppgifterna kan omfattas av sekretess enligt 21 kap. 3 § OSL.

Den befintliga regleringen på sekretessområdet bedöms som tillräcklig.

4.4 Ikraftträdandebestämmelser

Förslag: De föreslagna lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2025.
--

Skälen för förslaget: Det är angeläget att de föreslagna lagändringarna träder i kraft så snart som möjligt vilket bedöms vara den 1 januari 2025. Förslagen syftar till att möjliggöra för Skatteverket att under vissa förutsättningar begära hjälp från Polismyndigheten i samband med vissa besök utanför Skatteverkets lokaler. Skatteverket ser inget behov av några övergångsbestämmelser.

5 Konsekvensanalys

Konsekvensanalysen har upprättats med beaktande av de krav som ställs i förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

5.1 Sammanfattning

I denna promemoria lämnas förslag om ändringar i skatteförfarandelagen, lagen om stöd vid korttidsarbete och folkbokföringslagen avseende Skatteverkets möjlighet att begära hjälp av Polismyndigheten i samband med vissa besök utanför Skatteverkets lokaler.

Skatteverket föreslås få möjlighet att begära hjälp från Polismyndigheten vid kontrollbesök för kontroll av kassaregister och personalliggare, vid kontrollbesök för att identifiera den som bedriver torg- och marknadshandel samt vid revision när Skatteverket behöver genomföra kontrollåtgärder som inte kan utföras på annan plats än i den reviderades verksamhetslokaler. Samma möjlighet föreslås avseende kontrollbesök för kontroll av stöd vid korttidsarbete. Vidare föreslås att Polismyndighetens hjälp får begäras även i samband med kontrollbesök för kontroll av en persons bosättning eller för kontroll av vilka som kan anses bosatta på en fastighet eller i en lägenhet.

Hjälp i samband med aktuella besök ska dock endast få begäras om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att besöket inte kan utföras utan att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen behöver tillgripas, eller om det annars finns synnerliga skäl.

Genom förslagen kommer Skatteverket på ett säkrare sätt att kunna genomföra besök utanför sina lokaler i de fall där det bedöms finnas en förhöjd risk för våld eller hot om våld. Förslagen förväntas på sikt leda till att Skatteverket kan arbeta effektivare för att minska skatte- och folkbokföringsfelet samt för att kontrollera rätten till stöd vid korttidsarbete.

Polismyndigheten kommer att påverkas av förslagen genom att antalet begäran om hjälp från Skatteverket kan komma att öka. Samtidigt ska den föreslagna möjligheten användas restriktivt.

Företags eller enskildas rättigheter eller skyldigheter bedöms inte påverkas av förslagen.

Förslagen bedöms inte i sig medföra några offentligfinansiella effekter.

5.2 Syfte, alternativa lösningar och effekter av utebliven ändring

Syftet med förslagen är att skapa en säkrare arbetsmiljö för de anställda vid Skatteverket som arbetar med besök utanför Skatteverkets lokaler där det bedöms finnas en förhöjd risk för våld eller hot om våld. Förslagen syftar också till att fler sådana besök ska kunna utföras samt motverka uppkomsten av kontrollfria zoner.

En alternativ lösning som har övervägts är att Skatteverket anlitar väktare i de aktuella situationerna. Emellertid är skillnaderna i befogenheter mellan polis och väktare sådana att biträde av väktare inte ger den trygghet för Skatteverkets anställda som är nödvändig i de aktuella situationerna.

Om föreslagna ändringar inte genomförs kvarstår situationen att vissa kontroll- och utredningsbesök inte utförs i de fall där det bedöms föreligga fara för våld eller

hot om våld. Att sådana besök inte genomförs kan medföra risker att det uppstår kontrollfria zoner.

5.3 Offentligfinansiella effekter

Förslagen väntas inte i sig medföra några offentligfinansiella effekter då avgifter, skatteuttag eller skattebaser inte påverkas.

5.4 Konsekvenser för företag och enskilda

För företag bedöms de föreslagna ändringarna inte medföra någon ökning av den administrativa bördan, inte heller några ytterligare skyldigheter eller ändrade rättigheter.

Förslagen bedöms på motsvarande sätt inte medföra några konsekvenser för enskilda.

5.5 Konsekvenser för Skatteverket

Genom förslagen får Skatteverket utökade möjligheter att begära hjälp av Polismyndigheten. Med de föreslagna ändringarna kommer anställda vid Skatteverket på ett säkrare sätt kunna genomföra besök utanför Skatteverkets lokaler i de fall där det bedöms finnas en förhöjd risk för våld eller hot om våld.

Förslagen förväntas underlätta Skatteverkets arbete för bättre regelefterlevnad då de stärker Skatteverkets kontrollmöjligheter så att fler oegentligheter kan upptäckas samtidigt som arbetet med kontroller kan utföras effektivare.

Skatteverket kommer att behöva avsätta resurser för att etablera lämplig samverkan med Polismyndigheten till följd av förslagen samt för att ta fram interna rutiner och informationsmaterial.

Eventuella tillkommande utgifter med anledning av förslagen kan hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

5.6 Konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet

Förslagen förväntas få en positiv effekt på brottsbekämpningen och på sikt motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Vidare förväntas förslagen motverka uppkomsten av så kallade kontrollfria zoner vilket bedöms vara brottsförebyggande.

5.7 Konsekvenser för myndigheter och de allmänna förvaltningsdomstolarna

Förslagen väntas medföra en ökning av antalet ärenden om begäran om hjälp hos Polismyndigheten. Den föreslagna möjligheten att begära hjälp ska användas restriktivt. Antalet fall där hjälp kan bli aktuell om förslagen genomförs är svårt att med säkerhet beräkna men bedöms på kort sikt inte överstiga ett par hundra per år. Eventuella tillkommande utgifter med anledning av förslagen bör kunna hanteras inom befintliga ekonomiska ramar.

Förslagen bedöms inte påverka andra myndigheter eller de allmänna förvaltningsdomstolarna.

5.8 Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms inte inverka på det kommunala självstyret eller få någon annan inverkan på kommuner eller regioner. Förslagen bedöms inte heller inverka på miljön, sysselsättning eller offentlig service i olika delar av landet eller medföra några fördelningseffekter. Vidare bedöms förslagen inte heller påverka möjligheterna att nå de integrationspolitiska eller de jämställdhetspolitiska målen.

Förslagen bedöms vara förenliga med EU-rätten.

6 Författningskommentar

6.1 Förslaget till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

41 kap.

7 § Vid en revision får revisorn

1. granska räkenskapsmaterial och andra handlingar som rör verksamheten,
2. inventera kassan,
3. granska lager, maskiner och inventarier,
4. besiktiga verksamhetslokaler,
5. ta prov på varor som används, säljs eller tillhandahålls på annat sätt i verksamheten, och
6. prova teknisk utrustning som används i verksamheten.

Polismyndigheten ska på Skatteverkets begäran lämna den hjälp som behövs vid kontroll enligt första stycket 2–6.

Hjälp enligt andra stycket får begäras bara om

1. *det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller*
2. *det annars finns synnerliga skäl.*

I paragrafen anges revisorns befogenheter vid en revision.

I *andra stycket* som är nytt ges Skatteverket möjlighet att begära hjälp av Polismyndigheten som behövs vid kontroll enligt första stycket 2–6. Dessa kontrollåtgärder kan inte utföras på annan plats än i den reviderades verksamhetslokaler. Skatteverket kan behöva hjälp av Polismyndigheten för att kunna utföra de nämnda kontrollåtgärderna om det finns förhöjd risk för våld eller hot om våld mot anställda som ska utföra kontrollerna.

I *tredje stycket* som är nytt anges under vilka förutsättningar hjälp får begäras från Polismyndigheten. Syftet är att säkerställa att Polismyndighetens resurser tas i anspråk för att bistå Skatteverket endast när det är nödvändigt och att det blir tydligt för den reviderade när Polismyndigheten kan vara närvarande vid revision. Av stycket följer att en begäran om hjälp bara får göras om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att polisens särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen behöver tillgripas, dvs. att det kan bli nödvändigt att använda våld för att förhindra angrepp mot Skatteverkets anställda, eller om det annars finns synnerliga skäl. En särskild omständighet kan t.ex. vara att ett besök ska genomföras hos ett företag eller på en adress där det kan befaras en förhöjd risk för våld eller hot om våld mot Skatteverkets anställda. Ett synnerligt skäl kan exempelvis vara att det kan antas att en polismans närvaro skulle ha en lugnande inverkan på situationen så att Skatteverkets anställda kan fullgöra sitt uppdrag (jfr prop. 2016/17:86 s. 12). Skatteverket kan t.ex. utifrån tidigare erfarenheter eller kunskaper om omgivningen känna till att det i omgivningen finns risk för trakasserier eller andra represalier mot Skatteverkets anställda i syfte att få dem självmant avbryta kontrollen, eller att det kan uppstå en upprörd stämning som behöver lugnas ner. Polismyndighetens närvaro skulle i ett sådant fall lugna ner stämningen och möjliggöra för Skatteverket att slutföra kontrollen.

En revision ska ske i samverkan med den reviderade om inte tvångsåtgärden bevissäkring har beslutats (41 kap. 6 §). Att revisionen genomförs i samverkan innebär att revisorn får utföra kontrollåtgärderna enligt första stycket enbart om den reviderade går med på det. Det innebär att kontrollen inte ska genomföras om den reviderade vägrar Skatteverket tillträde till verksamhetslokalerna. All form av

hot om våld eller våld från den reviderade bör tolkas som att han eller hon motsätter sig kontrollen. Skatteverket bör då avbryta besöket och lämna verksamhetslokalerna. Detta gäller även de biträdande polismännen. Varken Skatteverket eller Polismyndigheten får uppträda så att den reviderade kan få intrycket att besöket är en tvångsåtgärd. Den enskilde får inte bringas uppfattningen att han eller hon saknar möjlighet att motsätta sig kontrollen.

Det är Skatteverket som ska pröva om det finns förutsättningar för att begära hjälp från Polismyndigheten. Om hjälp begärs är Polismyndigheten skyldig att bistå Skatteverket. Polismyndigheten ska endast pröva om de formella förutsättningarna för att begära hjälp är uppfyllda. Detta innebär att prövningen endast kan omfatta Skatteverkets behörighet och om begäran om hjälp är lagligen grundad.

Bestämmelserna behandlas i avsnitt 4.1 och 4.2.

42 kap.

Hjälp av Polismyndigheten

9 a § Polismyndigheten ska på Skatteverkets begäran lämna den hjälp som behövs vid kontrollbesök.

Hjälp enligt första stycket får begäras bara om

1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller
2. det annars finns synnerliga skäl.

Paragrafen, som är ny, innehåller en bestämmelse om hjälp från Polismyndigheten. Skatteverket får enligt *första stycket* en möjlighet att begära hjälp som behövs vid kontrollbesök för att kontrollera att den som är eller kan antas vara skyldig att använda kassaregister fullgör sina eventuella skyldigheter, att kontrollera att den som är eller kan antas vara skyldig att föra personalliggare eller tillhandahålla utrustning så att en elektronisk personalliggare kan föras fullgör sina eventuella skyldigheter eller för att identifiera en person som bedriver eller kan antas bedriva torg- och marknadshandel.

I *andra stycket* anges under vilka förutsättningar hjälp får begäras. På samma sätt som revision bygger kontrollbesök enligt 42 kap. på frivillighet och samverkan med den som ska kontrolleras. Skatteverket får därför inte mot den kontrollerades vilja tvinga sig in i verksamhetslokalerna eller tvinga till sig handlingar som får kontrolleras. All form av hot om våld eller våld från den som kontrolleras bör tolkas som att han eller hon motsätter sig kontrollen. Skatteverket bör då avbryta kontrollbesöket och lämna verksamhetslokalerna, byggarbetsplatsen eller platsen för torg- och marknadshandel. Detta gäller även de biträdande polismännen. Se även kommentaren till 41 kap. 7 §.

Bestämmelserna behandlas i avsnitt 4.1 och 4.2.

6.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (2013:948) om stöd vid korttidsarbete

36 a § Skatteverket får besluta om kontrollbesök för att kontrollera att en arbetsgivare som har ansökt om eller fått stöd är berättigad till stöd. Kontrollbesök får bara genomföras i verksamhetslokaler och på annan plats där arbetsgivaren bedriver verksamhet. Kontrollbesök får dock inte genomföras i en lägenhet som är avsedd att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad.

Skatteverket får vid kontrollbesöket begära att en person som utför eller kan antas utföra arbetsuppgifter i verksamheten styrker sin identitet. Skatteverket får vid besöket även ställa frågor om verksamheten. De uppgifter som lämnas får kontrolleras mot uppgifterna i ansökan om preliminärt stöd och anmälan om avstämning.

Den som ska kontrolleras behöver inte underrättas om beslutet före kontrollbesöket. Kontrollbesöket ska genomföras på ett sådant sätt att verksamheten inte hindras i onödan.

Polismyndigheten ska på Skatteverkets begäran lämna den hjälp som behövs vid kontrollbesök.

Hjälp enligt fjärde stycket får begäras bara om

- 1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller*
- 2. det annars finns synnerliga skäl.*

I paragrafen anges att Skatteverket får besluta om kontrollbesök för att kontrollera att en arbetsgivare som har ansökt om eller fått stöd är berättigad till stöd och hur ett kontrollbesök ska genomföras.

I *fjärde stycket* som är nytt ges Skatteverket möjlighet att begära den hjälp av Polismyndigheten som behövs vid kontrollbesök.

I *femte stycket* som är nytt anges under vilka förutsättningar hjälp får begäras från Polismyndigheten. Syftet är att säkerställa att Polismyndighetens resurser tas i anspråk för att bistå Skatteverket endast när det är nödvändigt och att det blir tydligt för den enskilde när Polismyndigheten kan vara närvarande vid Skatteverkets kontrollbesök. Av stycket följer att en begäran om hjälp bara får göras om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att polisens särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen behöver tillgripas, dvs. att det kan bli nödvändigt att använda våld för att förhindra angrepp mot Skatteverkets anställda, eller om det annars finns synnerliga skäl. En särskild omständighet kan t.ex. vara att ett besök ska genomföras hos en arbetsgivare eller på en adress där det kan befaras en förhöjd risk för våld eller hot om våld mot Skatteverkets anställda. Ett synnerligt skäl kan exempelvis vara att det kan antas att en polismans närvaro skulle ha en lugnande inverkan på situationen så att Skatteverkets anställda kan fullgöra sitt uppdrag (jfr prop. 2016/17:86 s. 12). Skatteverket kan t.ex. utifrån tidigare erfarenheter eller kunskaper om omgivningen känna till att det i omgivningen finns risk för trakasserier eller andra repressalier mot Skatteverkets anställda i syfte att få dem självmant avbryta kontrollen, eller att det kan uppstå en upprörd stämning som behöver lugnas ner. Polismyndighetens närvaro skulle i ett sådant fall lugna ner stämningen och möjliggöra för Skatteverket att slutföra kontrollen.

Ett kontrollbesök för kontroll av korttidsstöd bygger på frivillighet. Det finns inget krav på att anställda ska vara skyldiga att bära legitimationshandlingar. Ytterst är det näringsidkarens ansvar att de anställda kan identifieras. I de fall personalen inte kan eller vill legitimera sig torde Skatteverket ha anledning att fördjupa kontrollen (prop. 2019/20:166 s. 57). Det innebär exempelvis att Skatteverket är förhindrat att vidta ytterligare åtgärder för att få den enskilde att legitimera sig. Skatteverket kan inte heller tvinga sig in i verksamhetslokalerna mot arbetsgivarens vilja. All form av hot om våld eller våld från den som kontrolleras bör tolkas som att han eller hon motsätter sig kontrollen. Skatteverket bör då avbryta kontrollen och lämna verksamhetslokalerna eller annan plats där verksamheten bedrivs. Detta gäller även de biträdande polismännen. Varken Skatteverket eller Polismyndigheten får uppträda så att den eller de som kontrolleras kan få intrycket att besöket är en tvångsåtgärd. Den enskilde får inte bringas uppfattningen att han eller hon saknar möjlighet att motsätta sig kontrollen.

Det är Skatteverket som ska pröva om det finns förutsättningar för att begära hjälp från Polismyndigheten. Om hjälp begärs är Polismyndigheten skyldig att bistå Skatteverket. Polismyndigheten ska endast pröva om de formella förutsättningarna för att begära hjälp är uppfyllda. Detta innebär att prövningen endast kan omfatta Skatteverkets behörighet och om begäran om hjälp är lagligen grundad.

Bestämmelserna behandlas i avsnitt 4.1 och 4.2.

6.3 Förslaget till lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481)

32 b § Någon underrättelse om ett beslut om kontrollbesök enligt 32 a § behöver inte lämnas före besöket.

Kontrollbesök ska genomföras på ett sådant sätt att det innebär så litet intrång för den enskilde som möjligt.

Polismyndigheten ska på Skatteverkets begäran lämna den hjälp som behövs vid kontrollbesök.

Hjälp enligt tredje stycket får begäras bara om

- 1. det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att en polismans särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen (1984:387) behöver tillgripas, eller*
- 2. det annars finns synnerliga skäl.*

I paragrafen anges hur ett kontrollbesök för att kontrollera en persons bosättning eller för att kontrollera vilka som kan anses bosatta på en fastighet eller i en lägenhet ska genomföras.

I *tredje stycket* som är nytt ges Skatteverket möjlighet att begära den hjälp av Polismyndigheten som behövs vid kontrollbesök.

I *fjärde stycket* som är nytt anges under vilka förutsättningar hjälp får begäras från Polismyndigheten. Syftet är att säkerställa att Polismyndighetens resurser tas i anspråk för att bistå Skatteverket endast när det är nödvändigt och att det blir tydligt för den enskilde när Polismyndigheten kan vara närvarande vid Skatteverkets kontrollbesök. Av stycket följer att en begäran om hjälp bara får göras om det på grund av särskilda omständigheter kan befaras att polisens särskilda befogenheter enligt 10 § polislagen behöver tillgripas, dvs. att det kan bli nödvändigt att använda våld för att förhindra angrepp mot Skatteverkets anställda, eller om det annars finns synnerliga skäl. En särskild omständighet kan t.ex. vara att ett besök ska genomföras hos en person eller på en adress där det kan befaras en förhöjd risk för våld eller hot om våld mot Skatteverkets anställda. Ett synnerligt skäl kan exempelvis vara att det kan antas att en polismans närvaro skulle ha en lugnande inverkan på situationen så att Skatteverkets anställda kan fullgöra sitt uppdrag (jfr prop. 2016/17:86 s. 12). Skatteverket kan t.ex. utifrån tidigare erfarenheter eller kunskaper om omgivningen känna till att det i omgivningen finns risk för trakasserier eller andra repressalier mot Skatteverkets anställda i syfte att få dem självmant avbryta kontrollen, eller att det kan uppstå en upprörd stämning som behöver lugnas ner. Polismyndighetens närvaro skulle i ett sådant fall lugna ner stämningen och möjliggöra för Skatteverket att slutföra kontrollen.

Ett kontrollbesök för bosättningskontroll bygger på frivillighet. Om den som befinner sig i bostaden eller på fastigheten inte vill eller kan legitimera sig, är Skatteverket förhindrat att vidta ytterligare åtgärder för att få den enskilde att legitimera sig. Inte heller kan Skatteverket mot den kontrollerades eller övriga personers vilja söka igenom bostaden eller fastigheten för att få klarhet i vem som bor där (prop. 2017/18:145 s. 112 och prop. 2021/22:217 s. 22 och 23). Det innebär exempelvis att kontrollen inte ska genomföras om den som ska kontrolleras nekar Skatteverket tillträdet till bostaden eller inte vill legitimera sig. All form av hot om våld eller våld från den som kontrolleras bör tolkas som att han eller hon motsätter sig kontrollen. Skatteverket bör då avbryta kontrollen och lämna bostaden eller fastigheten. Detta gäller även de biträdande polismännen. Varken Skatteverket eller Polismyndigheten får uppträda så att den eller de som befinner sig i bostaden eller på fastigheten kan få intrycket att besöket är en tvångsåtgärd. Den enskilde får inte bringas uppfattningen att han eller hon saknar möjlighet att motsätta sig kontrollen.

Det är Skatteverket som ska pröva om det finns förutsättningar för att begära hjälp från Polismyndigheten. Om hjälp begärs är Polismyndigheten skyldig att bistå Skatteverket. Polismyndigheten ska endast pröva om de formella förutsättningarna för att begära hjälp är uppfyllda. Detta innebär att prövningen endast kan omfatta Skatteverkets behörighet och om begäran om hjälp är lagligen grundad.

Bestämmelserna behandlas i avsnitt 4.1 och 4.2.